

КРЕАТИВНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Чепур Ольга Сергіївна,
м.Ужгород

В останні роки все частіше говорять про креативність, як базову якість особистості та розвиток творчих здібностей дошкільників і це не випадково, адже життя в епоху науково-технічного прогресу стає різноманітнішим і складнішим та потребує від людини не стандартних, звичних дій, а гнучкості мислення, швидкої орієнтації та адаптації до нових умов, творчого вирішення великих і малих проблем.

Розвиток у вихованців креативності — важлива мета навчально-виховного процесу. Креативними мають бути як процес діяльності так і її результат, як процес виховання, так і навчання старших дошкільників.

Ключові слова: креативність, креативність дошкільника, розвиток креативності, дошкільне дитинство.

Незважаючи на значну кількість публікацій, проблема креативного розвитку дітей дошкільного віку висвітлена в науковій літературі недостатньо. Це пов'язано в першу чергу з тим, що система соціально-психологічної роботи з розвитку креативності в дошкільних закладах освіти в Україні продовжує формуватися.

Креативністю на перших етапах вивчення цього явища наукою вважали, у першу чергу, найвищі показники інтелектуальної діяльності. Артур Шопенгауер у середині XIX ст. характеризував креативну особистість як людину з високим (граничним) розвитком інтелекту. У сучасній психології домінує тенденція оцінювати інтелектуальну креативність на підставі стандартних психометричних тестів, максимальні оцінки за якими отримують близько 2% досліджуваних — саме їх відносять до категорії високо інтелектуально креативних людей.

Проте ідентифікувати креативність дуже складно. В першу чергу тому, що важко відповісти на запитання: кого вважати креативними? Особливо, якщо пошук відбувається серед дітей в період, коли їхні потенційні можливості ще остаточно не виявилися.

Розробляючи систему пошуку креативних дітей підбирається комплекс спеціальних методик, який відповідає вказаній теоретичній моделі.

Мета статті: аналіз стану організації роботи з розвитку креативності в дошкільних закладах освіти.

Креативність — (від лат. creatura – створення) - здатність породжувати незвичайні ідеї, відхилятися від традиційних схем мислення, швидко вирішувати проблемні ситуації[1].

Креативність дошкільника — готовність до непередбачуваних рішень, допитливість, здатність до коментування процесу та результату діяльності, мотивацію досягнень, розвинуту уяву, а також здатність до створення творчого образу, який відрізняється оригінальністю, варіативністю, гнучкістю та рухливістю[9].

Серед багатьох педагогічних проблем завжди існували й існують свого роду домінуючі, такі, що пронизують усе життя дошкільника. До них зокрема належить і проблема креативності, життя як творчого сходження до свого найвищого «Я», ці завдання покликана розв'язати нова Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі». Базова програма розвитку дошкільника «Я у Світі» вперше в освітньому просторі України заявила креативність як одну з пріоритетних ліній розвитку дошкільника.

Розвиток креативності як здатності до творчості набуває сьогодні такої значущості тому, що вона є базовою якістю особистості, її ядром, центральною характеристикою. В нормативному документі поняття «креативність» вжито не випадково. Це зроблено з метою: привернути увагу освітян до зазначеної лінії розвитку дошкільника, яка відсутня в попередніх програмах, проте вкрай актуальна сьогодні; диференціювати близькі, проте відмінні поняття творчості та креативності ввести в обіг нову

категорію, внести до планів педагогічної діяльності напрям, пов'язаний з розвитком креативного мислення дошкільників, контролем та оцінкою його реалізації[1].

Креативність: загальна здібність дитини, її здатність до творчості. Отже, характеризуючи активність дошкільника в усіх видах діяльності та формах активності, слід кваліфікувати їх як більш або менш творчі.

Креативність є активністю дитини, спрямованою на створення нового продукту в не регламентованій жорсткими умовами ситуації. Аналізуючи та оцінюючи особисті якості, здібності дошкільника, педагог вживає поняття креативність.

Розвиток у вихованців креативності — важливе педагогічне завдання. Креативним має бути як процес діяльності дошкільників, так і її результат; як процес виховання, так і навчання.

Креативність розглядається вченими як характеристика творчого потенціалу особистості.

Ми живемо в епоху глобальної перебудови суспільства, переходу освіти в тому числі й дошкільної, до нових креативних технологій виховання і навчання. Такі зміни зумовлюють необхідність самовдосконалення вихователя як фахівця та особистості — його відкритість інноваціям, уміння застосовувати сучасні методи й засоби освіти, сформованість педагогічної рефлексії (здатності розмірковувати, аналізувати своїх вихованців, їхніх батьків, колег). Маємо вчитися активно задіювати особистісний потенціал дітей, формувати в них творче ставлення до життя, розвивати зачатки креативності.

Мотивація креативності складається в ранньому дитинстві, вона пов'язана з переживанням, прийманням власних недоцільних бажань. Мотивація доцільного мислення, яке також формується в дитинстві, передбачає бажання лише реально здійснювати дії. Таким чином, мікро середовище може перешкоджати або сприяти розвитку мотивації, креативності[9].

Когнітивний бік містить такі характеристики креативності: продуктивність — багатства ідей, асоціацій, варіантів вирішення проблем; гнучкість — здатність швидко змінювати способи дій, переходити від одного класу об'єктів до іншого; оригінальність — рідкісність, незвичайність, унікальність способу розв'язання певної проблеми.

Як показують наукові дослідження й досвід педагогів-практиків, креативність виявляють приблизно з п'ятого року життя, але це зовсім не означає, що до цього моменту її не слід розвивати. Навпаки, чим раніше дитину навчать спостерігати, пояснювати незвичайне, дивуватися оточуючими явищами, предметами, експериментувати, тим ґрунтовніше підготують її до прояву креативності. Креативність багато в чому визначається вмінням по-різному висловлювати свої почуття та уявлення про навколишній світ. Для цього слід навчити дитину бачити предмет з різних боків, уміти враховувати різні ознаки предмета створювати образ. Необхідно, щоб дитина не тільки вільно фантазувала, а й спрямовувала свою фантазію, креативність на вирішення різноманітних завдань.

П'ять років — період розвитку наївної креативності дитини, що базується, з одного боку, на яскравих образах, емоційності, імпульсивності й жвавості поведінки дитини, а з іншого — на незнанні законів логіки, загальних закономірностей явищ, відсутності жорстко закріплених правил мислення. Разом із тим, розвиток більш тісних зв'язків із мовленням, формування доцільності у виникненні продуктів уяви, креативності, прагнення до наслідування інших і оригінальності поведінки в дітей 6-ти річного віку створюють умови виникнення креативності.

У п'ятирічному віці діти можуть довгий час грати в одну гру, неодноразово повертатися до певних її сюжетів. Образи мислення в цьому віці надзвичайно яскраві, живі, тісно пов'язані з почуттями. Найвіддаленіша схожість між тим, що сприймає ди-

тина, та її попередніми враженнями викликає бурхливий потік нових асоціацій. Діти надзвичайно довірливо ставляться до своїх витворів фантазії [8].

В. Сухомлинський говорить: “Дітям не треба багато говорити, не слід багато їм розповідати, слово — не цяцька, а словесне перенасичення - одне з найшкідливіших перенасичень. Дитині треба не тільки слухати слово вихователя, але й мовчати, в цю мить вона думає, осмислює почуте та побачене”.

Систематизація основних підходів до вивчення даної проблеми дозволила розвести такі основні поняття як “творчість” і “креативність”.

Креативність — являє собою якість (стан) обдарованої особистості, яка є детермінантою творчого ставлення людини до світу і реалізується в особливому типі поведінки.

Перші тести креативності з'явилися в 50-х роках ХХ століття. Їх розвиток поступово визначав один з провідних напрямів психодіагностики, пов'язаний з вивченням механізмів розвитку творчих здібностей. Найбільш сильним стимулом розвитку даного напрямку є результати численних досліджень, які вказують на невідповідність між успішністю виконання традиційних тестів інтелекту і творчими здібностями. Здатність висувати нові ідеї, знаходити нетрадиційні способи вирішення проблемних задач була відокремлена від інших здібностей і названа креативністю [6].

Дивергентні здібності (або креативність) — це здатність породжувати безліч різноманітних оригінальних ідей у не регламентованих умовах діяльності. При дивергентному мисленні дошкільник надає багато різних відповідей на питання, при чому правильність відповіді є дещо суб'єктивна. Серед тестів Гілфорда найбільш популярними є “Тест на легкість слововживання”, “Тест на використання предмета”, “Тест складання зображень з певного набору фігур”. Поширення набули також вербальні та фігурні тести Торренса, які на відміну від тестів Гілфорда розраховані на більш широкий віковий спектр: від дітей дошкільного віку до дорослих [3].

Існує концепція креативності, розроблена С. Медніком, у відповідності з якою творчий процес включає як конвергентні, так й дивергентні складові. На її основі був розроблений діагностичний тест і виділені параметри креативності:

- продуктивність (визначається кількістю відповідей);
- оригінальність (визначається частотою використання відповіді у вибірці);
- унікальність (дорівнює відношенню кількості унікальних відповідей до загального числа відповідей);
- селективність (вибірковість) (визначається порівнянням вибору досліджуваного з вибором експертів).

Критерії креативності визначаються комплексом певних властивостей інтелектуальної діяльності: оригінальність (статистична рідкісність); усвідомленість (наприклад, рідкісний спосіб використання певної речі); трансформація (ступінь перетворення вихідного матеріалу на основі подолання конвенційних обмежень); об'єднання (утворення єдності і зв'язаності елементів досвіду, що дозволяє виразити нову ідею в концентрованій формі). Виходячи з цього типовими для діагностування креативного мислення дошкільників виявляються завдання по типу:

- назвати усі можливі способи використання знайомого предмета;
- назвати усі предмети, які можуть належати до певного класу;
- продовжити висловлювання або закінчити зображення на основі простої графічної форми [9].

При оцінці креативності в таких завданнях враховують кількість сформульованих дитиною ідей і ступінь їх рідкісності у порівнянні з традиційними показниками дивергентних здібностей (креативності), як правило, досить слабо прогнозують реальні творчі досягнення особистості в її повсякденній або професійній діяльності. У психологічній літературі висвітлені два погляди на процес визначення творчості. Один з них базується на системі єдиної оцінки, тобто оцінки діагностичних даних за конкретною методикою. Другий - заснований на комплексній оцінці, яка включає значну кількість оцінюючих процедур (тестування, опитування батьків, вихователів). Однак, навіть кваліфіковане використання найкращих тестів не гарантує відсутність “помилки” при виявленні творчих здібностей. Перш за все пов'язано це з тим, що жоден з існуючих тестів не охоплює всіх видів творчості (художньої, вербальної, музичної). Тому не можна перебільшувати можливості тестів і недооцінювати роль неекспериментального вивчення особливостей розвитку творчих здібностей особистості. Внаслідок визнання недостатності традиційних тестів креативності відбулось підвищення інтересу до менш формалізованих методів діагностики.

Дошкільне дитинство — це особливий вік, коли дитина відкриває для себе світ, коли відбуваються значні зміни у всіх сферах її психіки: когнітивної, емоційної, вольової і які виявляються в різних видах діяльності: комунікативної, пізнавальної, перетворювальної. Це вік, коли з'являється здатність до творчого вирішення проблем, що виникають у дитини в різних життєвих ситуаціях — креативності.

Під креативністю психологи розуміють здатність бачити речі у новому та несподіваному вигляді та знаходити унікальні рішення проблем.

Вивчаючи питання креативності у дошкільному закладі виявилось, що серед педагогічних працівників не всі добре орієнтуються у поняттях креативність та творчість. Тому роботу з педагогами ми розпочали з консультації, під час якої визначили зміст цих понять, їх відмінність, розглянули показники сформованості креативності у дошкільника та педагогічні принципи формування креативності.

Розвиток креативності потребує створення відповідних умов, такими умовами є: збагачення оточуючого середовища різноманітними новими для дитини предметами, матеріалом для пошукової та творчої діяльності з метою розвитку допитливості.

Проблема розвитку творчої особистості викликає гострий інтерес у всьому світі. Розв'язання її суттєве в зв'язку з тим, що головна умова прогресивного розвитку суспільства — людина, що здатна до творення. У сучасному світі необхідно від початку, з перших років життя людини закладати основи розуміння світу як такого, що динамічно змінюється, в якому особистість перебуває в стані постійного творення цього світу і самої себе.

Література та джерела

1. Національна доктрина розвитку освіти – К.: Шкільний світ, 2001.
2. Выготский Л.С. Воспитание творчества, эстетического суждения и технических навыков /Л.С.Выготский. Пед. психология. – М.: Педагогика, 1991. – 480 с.
3. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С.Гончаренко // – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
4. Макаренко А.С. Педагогические сочинения в 8-ми томах / А.С.Макаренко. — М.: Педагогика, 1983. – 1986. – Т. 5. – 335 с.
5. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии / С.Л.Рубинштейн. – М.: Просвещение, 1946. – 704 с.
6. Теплов М. Б. Избранные труды / М.Б.Теплов. – М.: Просвещение, 1971.
7. Ушинский К.Д. Педагогическая антропология: Человек как предмет воспитания. Опыт педагогической антропологии. Ч. 2. / К.Д.Ушинский. - М.: УРАО, 2002. - 496 с.
8. Федяева В.Л. Проблеми творчості в історії української педагогіки / В.Л.Федяєва // Збірник наук. праць. Пед. науки. – Херсон: Айлайт, 2000. – Випуск 12. – С.19-21
9. Комплексна програма пошуку, навчання та виховання обдарованих дітей та молоді “Творча обдарованість” // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – 1992. – № 3, 5.

В последние годы все чаще говорят о креативности, как базовое качество личности и развитие творческих способностей дошкольников и это не случайно, ведь жизнь в эпоху научно-технического прогресса становится разнообразнее и более сложным и нуждается от человека не в стандартных, привычных действиях, а гибкости мышления, быстрой ориентации и адаптации, к новым условиям, творческому решению больших и малых проблем.

Развитие у воспитанников креативности — важная цель учебно-воспитательного процесса. Креативными должны быть как процесс деятельности так и ее результат, как процесс воспитания, так и учеба старших дошкольников.

Ключевые слова: креативность, креативность дошкольника, развитие креативности, дошкольное детство.

The author of the article has considered the issues of development of a child creativity.

Keywords: creativity, creativity of preschool child, development of creativity, preschool age.